

NEMATERIALIŲJŲ IŠTEKLIŲ VERTINIMO METODAI ORGANIZACIJOS IŠTEKLIŲ APSKAITOJE

Dalia Rudytė¹, Rita Bužinskienė²

¹ Šiaulių universitetas, Architektų g. 1, Šiauliai
d.rudyte@gmail.com

² Šiaulių universitetas, Architektų g. 1, Šiauliai
ritabuzin@gmail.com

Anotacija

Nuo 1950 m. daugelis mokslininkų siekia sukurti metodikas, kurios atsakytų į klausimą, kaip nustatyti organizacijos paslėptų išteklių vertę. Straipsnyje pateikiami susisteminti, sugrupuoti ir suklasifikuoti nematerialiųjų išteklių vertinimo metodai pagal kategorijas: tiesioginį intelektinį kapitalo metodą, rinkos kapitalizacijos metodą, turto grąžos ir subalansuotą apskaitos metodą. Skirtingi autoriai pateikia įvairias vertinimo metodikas, todėl dalis metodų nematerialiuosius išteklius vertina kaip visumą, kiti siekia atskleisti atskirų jo komponentų vertę. Empiriniuose tyrimuose mokslininkai daugiausiai pasitelkia analitinį hierarchinį procesą (AHP), anketinę apklausą, turinio analizę, jungtinį logistinį modelį, Tobin q indeksą, ekonomikos plėtros modelį, prekės ženklo stiprumo modelį, visuotinį pristatymo modelį, Lev & Schwartz modelį ir kt. Tačiau šių tyrėjų darbuose neišryškėja vieningas požiūris nematerialiųjų išteklių vertinime, todėl tai lemia chaotišką nematerialiųjų išteklių vertinimo metodikos plėtros pobūdį ir nenuoseklumą išteklių apskaitoje.

Pagrindiniai žodžiai: nematerialieji ištekliai, nematerialiųjų išteklių vertinimo metodai, metodų kategorijos, išteklių apskaita.

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Nepaisant augančios nematerialiųjų išteklių svarbos organizacijų vertės kūrimo procese, didžioji dalis jų nėra apskaitomi ir neatsispindi tradicinėje finansinėje apskaitoje. Šiandien Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų šalių, tradicinėje balanso ataskaitoje apskaitomos tik kelios nematerialaus turto rūšys: prestižas, licencijos, autorinės teisės, programinė įranga, plėtra ir tyrimai. Praktiškai pelno (nuostolių) ataskaitoje visos investicijos į nematerialiuosius išteklius apskaitomos kaip sąnaudos, todėl kitą atskaitinį laikotarpį šios išlaidos neatsispindi finansinėse ataskaitose. Toks investicijų į nematerialų turtą apskaitymas iškreipia nematerialiųjų išteklių atspindėjimą finansinėje apskaitoje, o investuotojų ir kitų rinkos dalyvių nepasiekia objektyvi, tikrąją organizacijos išteklių būklę rodanti finansinė informacija. Tačiau mokslininkai (Surroca, Tribo, Waddock, 2006; Shah, Khedkar, 2006; Wight, 2009; Abhijeet, Richa, 2010;

Mackevičius, Jarmalaitė, 2011; Gižienė, Simanavičienė, 2012 ir kt.) siekia juos išmatuoti bei įvertinti, todėl nematerialios vertės ištekliai yra aktualus tyrimo objektas. Daugelyje šalių (Danijoje, Jungtinėse Valstijose, Kanadoje, Didžiojoje Britanijoje, Austrijoje ir Australijoje, Indijoje, Malaizijoje ir kt.) išryškėjo savarankiškų intelektinio kapitalo ataskaitų pateikimas kartu su finansinėmis ataskaitomis, kaip papildomas informacinis šaltinis investuotojams, susijusios su nematerialiųjų išteklių informacijos atskleidimu. Tai rodo, kad dauguma investuotojų domisi ne tik finansiniais įmonių duomenimis, bet ir nematerialiųjų išteklių panaudojimo efektyvumu ir plėtra, todėl nematerialiųjų išteklių vertinimas yra vienas iš aktualiausių temų dabartinėje mokslinėje aplinkoje.

Tyrimo problema. Nematerialiųjų išteklių vertinimo problematika nagrinėjama iš skirtingų perspektyvų – finansinės apskaitos, valdymo apskaitos ir intelektinio kapitalo koncepcijos. Kurios apskaitos rūšies, finansų, valdymo ar naujos savarankiškos objektu turėtų tapti nematerialiųjų išteklių vertinimas iki šiol neišspręstas. Informacijos apie nematerialius organizacijos išteklius ir jų panaudojimo potencialą stygius sudaro sąlygas manipuluoti tradicinės finansinės apskaitos rezultatais. Investicijų į nematerialų turtą fiksavimas kartu su kitomis įmonės išlaidomis tiesiogiai veikia finansinius organizacijų rezultatus: pelną ir mokamus mokesčius. Moksliniuose šaltiniuose autoriai (Shah, Khedkar, 2006; Grace, Tang, 2009; Wight 2009; Mačerinskienė, Survilaitė, 2011; Stankevičienė, Liučvaitienė, 2012 ir kt.) skirtingai įvardija tyrimo objektus, vieni tiria intelektinį kapitalą, kiti atskiras intelektinio kapitalo struktūros dalis bei jo elementus, kaip pvz.: žmogiškasis kapitalas, prekės ženklai ir pan, tačiau esmė lieka ta pati, nematerialiųjų išteklių įvertinimo problematika. Mokslininkai siekiantys išmatuoti ir įvertinti nematerialiuosius išteklius taiko skirtingas metodikas ir pateikia skirtingus tyrimo rezultatus. Todėl norint tiksliai išmatuoti nematerialiuosius išteklius dažnai keliamas klausimas: **kokią metodą pasirinkti?**

Tyrimo objektas. – nematerialiųjų išteklių vertinimo metodai.

Tyrimo tikslas – susisteminti, sugrupuoti ir išanalizuoti nematerialiųjų išteklių vertinimo metodus ir sudaryti jų klasifikaciją.

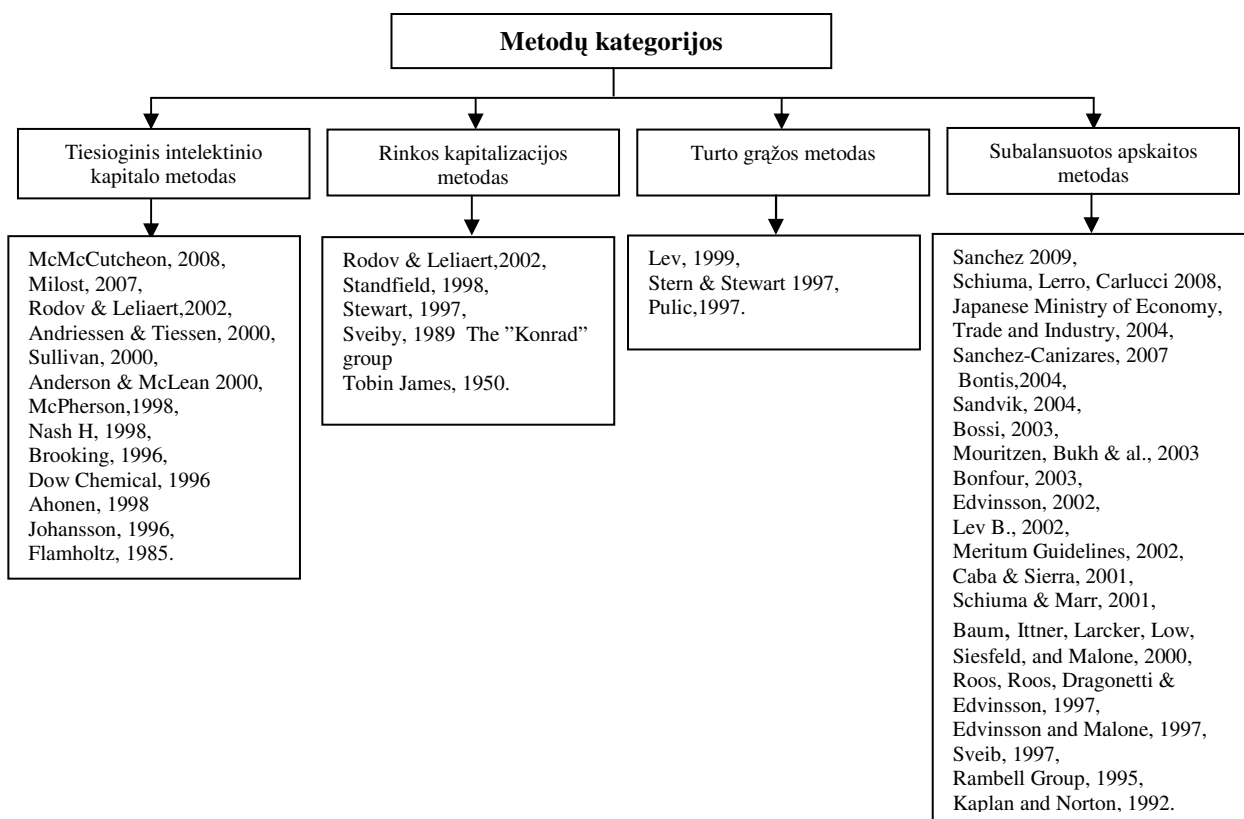
Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti vertinimo modelių klasifikaciją.
2. Susisteminti, sugrupuoti ir apibendrinti nematerialiųjų išteklių vertinimo metodus.

Tyrimo metodai – sisteminimas, grupavimas, klasifikavimas, analizavimas, lyginimas, vertinimas, apibendrinimas.

Nematerialiųjų išteklių vertinimo metodų klasifikacija

Dauguma autorių (Shah, Khedkar, 2006; Abhijeet, Richa, 2010; Mackevičius, Jarmalaitė, 2011; Gižienė, Simanavičienė, 2012; Passard ir kt. 2012) siekia bendro tikslo atskleisti nematerialiuosius išteklius, nustatyti jų vertę ir pritaikius apskaitos taisyklių reglamentą pripažinti ir apskaityti išteklius nematerialiuoju turto. Ypač išryškėja žmogiškojo kapitalo vertinimo aktualumas (Surroca, Tribo, Waddock, 2006; Gižienė, Simanavičienė, 2012; Abhijeet, Richa, 2010 ir kt.). Pagal galiojančius apskaitos standartus ištekliai, atitinkantis nematerialaus turto (toliau NT) apibrėžimą ir nustatytus pripažinimo kriterijus yra apskaitomi balanse turto dalyje kaip nematerialus, tačiau vis dar yra daug nematerialiųjų išteklių, kurie nėra apskaitomi balanse, todėl nematerialios vertės ištekliai yra populiariausias tyrimo objektas (Tarptautinis apskaitos standartas, 2007, Verslo apskaitos standartas, 2008, Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartas, 2008). Nematerialiųjų išteklių vertinimo metodų klasifikaciją pateikiama 1 paveiksle.

1 pav. Nematerialiųjų išteklių vertinimo metodų klasifikacija

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Luthy (1998) ir Williams (2000).

Iš 1 paveikslą matyti, kad kiekvienas mokslininkas bando savitai kurti ir vertinti nematerialiųjų išteklių elementus. Daugiausiai sukuriama vertinimo metodų pagal subalansuotą apskaitos metodų kategoriją. *Subalansuotą apskaitos metodą* (angl. *Scorecard Methods* (SC)) nematerialaus turto ar intelektinio kapitalo įvairūs komponentai identifikuojami, o indikatoriai bei indeksai pavaizduojami taškų skaičiumi ir paveikslais. Šis metodas panašus į tiesioginį intelektinio kapitalo metodą. *Tiesioginis intelektinio kapitalo*

metodas (angl. *Direct Intellectual Capital methods* (DIC)) nematerialaus turto vertę įvertina identifikuojant įvairius komponentus. Kai šie komponentai identifikuojami, jie gali būti įvertinami tiesiogiai tiek individualiai arba kaip suvestiniai koeficientai. *Rinkos kapitalizacijos metodą* (dar vadinamas rinkodaros metodą) (angl. *Market Capitalization Methods* (MCM)) skaičiuojamas kaip intelektinio kapitalo ar nematerialaus turto vertės skirtumas tarp rinkos kapitalizacijos ir akcininkų nuosavybės (balansinė vertė). *Turto gra-*

žos metodus (dar vadinamas rinkos metodu) (angl. Return on Assets methods (ROA)) apskaičiuojamas kaip santykis tarp vidutinės laikotarpio pajamų iki mokesčių ir vidutinės materialaus turto vertės. Apskaičiuota ROA vertė lyginama su kitomis pramonės šakomis apskaičiuota vidutine verte.

Nematerialiųjų išteklių vertinimo metodai

Nuo 1950 m. daugelis mokslininkų (Tobin, 1950; Flamholtz, 1985; Edvinsson, Malone, 1997; Brooking, 1996; Milost, 2007 ir kt.) siekia sukurti metodikas, kurios surastų atsakymą į iškeltą klausimą, kaip nustatyti paslėptų (nematomų) organizacijos išteklių vertę? Susisteminti nematerialiųjų išteklių vertinimo metodai pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė

Nematerialiųjų išteklių vertinimo metodai

Autorius	Pavadinimas	Apibūdinimas
Tobin James, 1950	Tobin q indeksas (angl. Tobin's q)	Inlektinis kapitalas (toliau IK) skaičiuojamas, kaip santykis rinkos aktyvo vertės su jo atstatomąja verte.
Flamholtz, 1985, Johansson, 1996,	Žmogiskųjų išteklių vertinimas (angl. Human resource costing and accounting)	IK išmatuojamas kaip organizacijos žmogiškųjų išteklių indėlis padalintas iš išlaidų darbo užmokesčiui.
Sweiby (ed. 1989)	Nematomas balansas (angl. Invisible Balance Sheet)	Skirtumas tarp rinkos vertės ir grynosios buhalterinės vertės, paaiškinama trimis kategorijomis: žmogiškieji ištekliai, organizacinis kapitalas, klientų kapitalas.
Kaplan, Norton, 1992	Subalansuotų rodiklių lentelė (angl. Balanced Score Card)	Rodikliai remiasi įmonės strateginiais tikslais. Tikslinės perspektyvos: finansinė, klientų, vidaus proceso, mokymosi.
Rambell Group, 1995	Holistinė ataskaita (angl. Holistic accounts)	Apibūdinami rodikliai: vertybių ir valdymo, strateginiai procesų, žmogiškieji, struktūriniai ištekliai, konsultacijos, klientų, darbuotojų, visuomenės ir finansiniai rezultatai.
Dow Chemical, 1996	Svertinis cituojamų patentų indeksas (angl. Citation- Weighted Patents)	IK matuojamas remiantis mokslinių tyrimų plėtros indeksu, pavyzdžiui, patentų skaičius ir patentų sąnaudos pardavimams ir pan.
Lee, 1996, Reilly Schweih, 1999	Vertinimo priegios (angl. Valuation Approaches)	Vertinimo rezultatai vienodai interpretuojami, nes nematerialiųjų išteklių rūšims būdingos skirtingos priegios.
Brooking, 1996	Technologijos brokeris (angl. Technology Broker)	IK vertei nustatyti remtasi diagnostine analize, kuri apima komponentus: žmogaus orientuotas turtas, intelektinės nuosavybės turtas, rinkos turtas, infrastruktūros objektų turtas.
G.Roos, J.Roos, Dragoineti, Edvinsson, 1997	Intelektinio kapitalo indeksas (angl. Intellectual Capital-Index)	Konsoliduoja visas intelektinės savybės ir komponentus į vieną indeksą, atstovaujančių atskirus rodiklius.
Stewart, 1997	Skaičiuojama nematerialioji vertė (angl. Calculated Intangible Value)	IK vertė vertinama kaip skirtumas tarp rinkos vertės ir balansinės vertės. Tai daroma lyginant specifines rinkos dalies vidurkį ir pačios organizacijos sėkmę šioje rinkoje.
Edvinsson, Malone, 1997	Skandia navigatorius (angl. Skandia Navigator)	IK matavimas pagrįstas komponentų išskyrimu: 91 pagrindiniai ir 73 tradiciniai, kurie apima komponentus: finansinį, klientų, procesą, atnaujinimą ir plėtrą, žmones.
Sveiby, 1997	Nematerialiojo turto tyrimas (angl. Intangible Asset Monitor)	Apskaičiuojama NT vertė iš trijų kategorijų: žmonių kompetencija, vidinė ir išorinė struktūra. Modelį sudaro: augimas, atsinaujinimas, efektyvumas ir stabilumas.
Stern & Stewart, 1997	Pridėtinės vertės metodas (angl. Economic Value Added) (EVA)	EVA pokyčiai parodo per laikotarpį sukurtą pridėtąją vertę ar įmonės IK yra produktyvus, ar ne. Naudojamas kaip nematerialiųjų išteklių, valdymo rezultatyvumo matas.
Viedma, 1999	Intelektinio kapitalo įvertinimas pagal etaloną (angl. Intellectual Capital Benchmarking System)	Metodas sąlygoja silpnų organizacijos vietų atskleidimą, tinkamas atskirų kompetencijų analizei ir stebėjimui, palyginimui su lyderiu analizėje, todėl skatina tobulėti.
Lev, Gu, 1999	Nematerialaus turto lentelė (angl. Intangibles Scoreboard)	Nurodoma ne tik metodo realizavimo technika, bet pagrindžiamas ir jo rezultatų interpretavimas.
Anderson & McLean, 2000	Bendras vertės kūrimas (angl. Total Value Creation)	TVC naudoja diskontavimą, kai prognozuojami grynųjų pinigų srautai siekiant įvertinti, kaip įvykiai veikia planuojamas veiklas.

Baum, Ittner, Larcker, Low, Siesfeld, Malone, 2000	Vertės kūrimo indeksas (angl. Value Creation Index)	Išvystytas Wharton verslo mokyklos kartu su Ernst & Young. Svarbiausi yra nefinansiniai matai, kurie nustato įmonių rinkos vertę. Skirtingi faktoriai skirtingoms pramonės šakoms.
Garcia, 2001	NT ataskaita (angl. Intangible assets statement)	Viešojo sektoriaus intelektualio kapitalo matavimo modelis su pagrindiniais rodikliais: augimas/atnaujinimas, efektyvumas ir stabilumas.
Meritum gairės, 2002	Meritum gairės (angl. Meritum guidelines)	NT sistema 3-jų etapų: 1) apibrėžiami strateginiai tikslai, 2) identifikuojami nematerialieji ištekliai, 3) išvystyti nematerialiuosius išteklius.
B.Lev, 2002	Vertės grandinės lentelė (angl. Value Chain Scoreboard)	Grandinės etapus atskleidžia organizacijos augimo galimybes per inovacijų, augimo perspektyvos rodiklius.
Edvinsson, 2002	Intelektinio kapitalo reitingas (angl. Intellectual Capital Rating)	Skandia Navigator sistemos išplėtimas įtraukiant NT tyrimo kriterijus: efektyvumas, atsinaujinimas ir rizika. Taikytinas organizacijos strateginių išteklių būklės progresui stebėti.
Bonfour, 2003	Dinaminis Intelektinio kapitalo vertinimas (angl. Intellectual Capital Dynamic Value)	Vertinami rodikliai: ištekliai ir kompetencija, procesai, produkcija ir nematerialus turtas (struktūrinio ir žmogiškojo kapitalo indeksai).
Bossi, 2003	Viešojo sektoriaus intelektualinis kapitalas (angl. Public sector IC)	Paremtas Garcia (2001) modeliu. Pridedamos dvi viešajam administravimui svarbios perspektyvos: skaidrumas ir kokybė.
Japonijos ūkio, prekybos ir pramonės ministerija, 2004	Intelektinis turto valdymas (angl. Intellectual asset-based management (IABM))	IABM ataskaitoje pateikta: valdymo filosofija, praities pristatymo ataskaita, ateities numatymo ataskaita, intelektualio turto rodikliai.
Sandvik, 2004	Verslo intelekto koeficientas (angl. Topplinjen/ Business IQ)	Susideda iš keturių indeksų: tapatumo, žmogaus kapitalo, žinių kapitalo ir reputacijos.
Bontis, 2004	Nacionalinis IK indeksas (angl. National Intellectual Capital Index)	Skandia Navigator modifikuota versija skirta valstybei. Valstybės turtą sudaro finansinis turtas ir intelektualinis kapitalas (žmogiškasis kapitalas ir struktūrinis kapitalas).
Milost, 2007	Dinaminis pinigų modelis (angl. Dynamic monetary model)	Darbuotojų vertė nustatoma kaip darbuotojų įsigijimo vertės suma ir investicijų suma į darbuotoją.
Schioma, Lerro, Carlucci, 2008	Regioninis IK indeksas (angl. Regional Intellectual Capital Index (RICI))	Naudoja "Knoware" medžio sąvoka su perspektyvomis: techninė įranga, tinklo įranga, programinė įranga), kad sukurtų kompleksą indikatorių regionui.
Sanchez ir kt., 2009	Intelektinio kapitalo ataskaita universitetams (angl. IC Report for Universities (ICU))	Susideda iš trijų dalių: institucijos vizija, nematerialiųjų išteklių ir veiklos santrauka, rodiklių (indikatorių) sistema.

Saltinis: sudaryta autorių remiantis Fondo, C. B., Wright, D. B., 2004, Raub, S. P. & Sthapit, B., 2001, Holmen, J., 2005, Gupta, M., 2006, Bontis, N., 2001, Sitar, A. S., Vasič, V., 2004, Luthy, D. H., 1998, Stewart, T.A., 1997, Marr, J. B., 2004; Ramirez, Y., 2010, Johanson ir kt., 2009, Observatory of the European University, 2006.

1 lentelėje pateikti susisteminti metodai, akivaizdžiai parodo, kad skirtingi autoriai pateikia skirtingas vertinimo metodikas, tuo siekiama sukurti universalią nematerialiųjų išteklių vertinimo sistemą. Tačiau šių tyrėjų darbuose neišryškėja vieningas požiūris nematerialiųjų išteklių vertinime, jų vis didėja, o tai lemia chaotiską nematerialiųjų išteklių vertinimo metodikos plėtros pobūdį ir nenuoseklumą. Edvinsson Malone, 1997 sukurtas Skandia Navigator modelis, tai vienas iš pirmųjų intelektualio kapitalo vertinimo modelių pritaikytas sėkmingai organizacijos veikloje, todėl paskatino kitus mokslininkus kurti savus vertinimo modelius (Bontis ir kt., 1999; Bontis, 2001; Petty, Guthrie, 2000; Sveiby, 2002; Andriessen, 2004). Erikas Flamholtz, 1985 pirmasis sukūrė žmogiškųjų išteklių vertės apskaičiavimo metodiką. Sėkmingas

vertinimo metodikų pritaikymas mikrolygyje paskatino panašias sistemas diegti ir valstybių ar net regiono lygiu įvairiose šalyse: Švedijoje, Izraelyje, Liuksemburge, Danijoje, Didžiojoje Britanijoje, Norvegijoje, Vokietijoje, Taivane, Malaizija ir kt. (Rembe, 1999, Pasher, Shachar, 2007, Alexander, 2006; Vazquez, Polo, 2007). Intelektinio kapitalo vertinimo metodų paieškose iniciatyvą rodo ir užsienio kompanijos Skandia, Brembo, Cisco Systems ir kt. bei finansinių paslaugų ir audito kompanijos Price Waterhouse Coopers, KPMG, Ernst & Yong ir kt., turinčios galimybę vertinimo metodikas išbandyti praktikoje. Dalis metodų nematerialiuosius išteklius vertina kaip visumą, kiti siekia atskleisti atskirų jo komponentų vertę. Dauguma mokslininkų (Mačerinskienė, Survilaitė, 2011; Znakovaitė, Pabedinskaitė, 2010; Grace, Tang, 2009;

Wight, 2009; Vaškeliene, Šelepen, 2008; Karalevičienė, Matuzevičiūtė, 2008; Surroca, Tribo, Waddock, 2006; Shah, Khedkar, 2006) pasitelkia skirtingus vertinimo metodus: analitinį hierarchinį procesą (AHP), anketinę apklausą, kontent analizę, jungtinį logistinį modelį, Tobin q indeksą, ekonomikos plėtros modelį, prekės ženklo stiprumo modelį, visuotinį pristatymo modelį, Lev & Schwartz modelį, be to, taikomi ir pačių autorių sukurti organizacijos intelektualinio kapitalo vertinimo ir intelektualinio kapitalo valdymo modeliai. Indijos įmonės Rolta India Limited žmogiškojo kapitalo vertei nustatyti naudoja ekonomikos plėtros modelį (angl. Economic Approach Model). Prekės ženklo vertei nustatyti taiko prekės ženklo stiprumo modelį (angl. Brand Strength Model). Infosys Technologies Ltd naudoja mažos rizikos visuotinį pristatymo modelį (angl. Global Delivery Model). Computer Services Limited žmogiškųjų išteklių vertei nustatyti naudoja Lev & Schwartz modelį, kur uždarbis priklauso nuo amžiaus. Empiriniu būdu pritaikydami skirtingas vertinimo metodikas atliko tyrimus, kurie atskleidė, kad Lietuvoje bendras informacijos apie intelektualinį kapitalą atskleidimo lygis padidėjo 26 proc., o informacija apie bendrovių žmonių kapitalą padidėjo 13 proc. Atskleista, kad žmogiškasis kapitalas daro didžiausią įtaką įmonės pridėtinės vertės didėjimui, tačiau vadovai svarbiausiais ištekliais laiko finansinius išteklius, tik po to žmogiškuosius. Žmogiškasis kapitalas įvardijamas kaip inovacijos, reputacija ir kultūra, kurie reikšmingi finansinei veiklai, be to, atlieka tarpininko vaidmenį tarp atsakomybės ir finansinės veiklos ir turi teigiamą poveikį. Be to, reputacija turi tiesioginį ir netiesioginį poveikį įmonės kokybei, tačiau finansiniai įmonių veiklos rezultatai turi didelį poveikį įmonės reputacijai. Tyrimuose taikyta koreliacinė regresinė analizė parodė, kad Lietuvos transporto sektoriuje turto pelningumo rodiklį (ROA) lemia žmogiškasis ir struktūrinis kapitalas, o Latvijos – žmogiškasis, struktūrinis ir santykių kapitalas. Nustatyta, kad visos pramonės šakos teikia pirmenybę aukštomis technologijoms ir inovacijoms, o po to vadovavimo galimybėms, darbuotojų pajėgumams, ryšiams su klientais ir prestižui. Be to, aukščiausias intelektualinio kapitalo lygis yra statybos pramonės bei informacinių technologijų pramonės šakose, žemiausias – tekstilės pramonės šakose, tačiau labai aukšto lygio nebuvo nė vienoje pramonės šakoje.

Apibendrinant galima teigti, kad nematerialiųjų išteklių vertinimas Lietuvoje ir kitose šalyse yra gana plačiai nagrinėjamas, didžiausias dėmesys sutelkiamas definicijų formavimui, klasifikavimui, vertinimo metodų analizei. Praktinis nematerialiųjų išteklių vertinimo ir informacijos atskleidimo apimties aspektas lieka mažai ištirtas, nes nematerialiųjų išteklių vertė priklauso nuo organizacijos veiklos specifikos, suformuotų poreikių ir esančių galimybių. Esant tokiai si-

tuacijai, sudėtinga sukurti unikalų vertinimo modelį, kuris tikėtų bet kokiaje veiklos aplinkoje ir bet kokiam tikslui. Todėl prieš pradėdant vertinti organizacijos nematerialiųjų išteklių vertę tikslinga nustatyti, kokiam tikslui bus naudojami rezultatai ir tik tada pasirinkti vertinimo metodą, vertinimo skalę ar vieneta. Nors vieni autoriai tyrinėjimo objektus įvardija kaip intelektualinį kapitalą, antri nematerialiaisiais ištekliais, tretį nematerialiuoju turtu, pagrindinis dėmesys lieka nematerialiųjų išteklių išmatuojamumas, vertinimas ir apskaitymas balanse. Siekiama bendro tikslo atskleisti nematerialiuosius išteklius, nustatyti jų vertę ir pritaikyti apskaitos taisyklių reglamentą pripažinti ir apskaityti išteklius nematerialiuoju turtu. Ypač išryškėja žmogiškojo kapitalo vertinimo aktualumas. Empiriniuose tyrimuose vertinami skirtingi nematerialiųjų išteklių elementai, jų pokytis bei intelektualinis kapitalas skirtingose pramonės šakų sektoriuose. Įvairiose šalyse atlikti tyrimai rodo labai skirtingus tyrimų rezultatus. Todėl dėl skirtingų vertinimo metodų naudojimo ir nevienodų išvadų traktavimo sudėtinga išmatuoti nematerialiuosius išteklius, o jo atskleidimo lygis finansinėje apskaitoje išlieka žemas ir pakankamai skurdus.

Išvados

1. Nematerialiųjų išteklių vertinime didžiausias dėmesys sutelkiamas definicijų formavimui, klasifikavimui ir išmatuojamumo analizei. Verslo apskaitos standartai ir tarptautiniai apskaitos standartai nustato pripažinimo kriterijus, kuriais remiantis ištekliai, atitinkantys nematerialaus turto apibrėžimą, yra apskaitomi kaip nematerialūs. Tačiau vis dar yra daug nematerialiųjų išteklių, kurie nėra atskleidžiami balanse, todėl šie ištekliai yra populiariausias mokslinis tyrimo objektas. Nors įvairių šalių mokslininkai tyrinėjimo objektus įvardija kaip intelektualinį kapitalą, kiti nematerialiaisiais ištekliais arba nematerialiuoju turtu, tačiau siekia bendro tikslo nustatyti jų vertę bei pritaikyti apskaitos taisyklių reglamentą pripažinti ir apskaityti išteklius balanse.
2. Mokslinėje literatūroje išskiriamos keturios vertinimo metodų kategorijos: subalansuotas apskaitos metodas, tiesioginis intelektualinio kapitalo metodas, rinkos kapitalizacijos metodas ir turto grąžos metodas. Daugiausiai pateikiama vertinimo metodų pagal subalansuotą apskaitos metodų kategoriją. Be to, apibūdinamos labai skirtingos vertinimo metodikos, kurios nuolat modifikuojamos, kuriamos naujos. Pasigendama vieningo požiūrio vertinant nematerialiuosius išteklius, tai lemia chaotišką nematerialiųjų išteklių vertinimo metodikos plėtros pobūdį ir nenuoseklumą.
3. Praktinis nematerialiųjų išteklių vertinimo ir informacijos atskleidimo aspektas mažai ištirtas,

kadangi nematerialiųjų išteklių vertė priklauso nuo organizacijos veiklos specifikos, suformuotų poreikių ir esančių galimybių. Empiriniuose tyrimuose daugiausiai taikomi metodai: analitinis hierarchinis procesas (AHP), anketinė apklausa, turinio analizė, jungtinis logistinis modelis, Tobin q indeksas, ekonomikos plėtros modelis, prekės ženklo stiprumo modelis, visuotinis pristatymo modelis, Lev & Schwartz modelis, be to pritaikomi ir pačių autorių sukurti intelektinio kapitalo vertinimo ir intelektinio kapitalo valdymo modeliai. Tuo siekiama atskleisti skirtingus nematerialiųjų išteklių elementus, jų pokytį įvairiose pramonės šakų sektoriuose. Žmogiškasis kapitalas daugiausia dominuoja Indijos įmonėse, o jo vertei nustatyti taikomas ekonomikos plėtros modelis. Prekės ženklo įvertinimui naudojamas prekės ženklo stiprumo arba mažos rizikos visuotinis pristatymo modelis. Tačiau vis dar sudėtinga sukurti unikalų vertinimo modelį, kuris tiktų bet kokioje veiklos situacijoje ir bet kokiam tikslui. Žmogiškojo kapitalo nauda organizacijoje pripažinta seniai, tačiau jo vertės nustatymui nėra vieningos metodikos. Visa tai apsunkina nematerialiųjų išteklių matavimą ir jų atskleidimą finansinėje veiklos atskaitomybėje.

Literatūra

1. Andriessen, D. (2004). Intellectual Capital Valuation and Measurement. Classifying the state of the art. // *Journal of Intellectual Capital*, 2004, Vol. 5, No. 2, 230–252.
2. Alexander S. (2006). An Intellectual Capital Audit of the Grand Duchy of Luxembourg. // World bank. Prieiga per internetą: http://info.worldbank.org/etools/docs/library/235909/s4_p1.pdf
3. Abhijeet, CH., Richa, G. (2010). Intellectual Capital Accounting. *Advances In Management*. Vol. 3 (9), 13–16.
4. Brooking, A. (1996). Intellectual capital: Core asset for the third millennium enterprise, International Thomson Business Press, London.
5. Bontis, N. ir kt. (1999). The knowledge toolbox: A review of the tools available to measure and manage intangible resources. *European Management Journal*, No. 17, 391–401.
6. Bontis, N. (2001). Assessing knowledge assets: A review of the models used to measure intellectual capital. // *International Journal of Management Reviews*, 3 (1), 41–60.
6. Edvinsson, L., Malone, M. S. (1997). *Intellectual Capital: Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower*. New York: Harper Business.
7. Gupta, M. (2006). The key to winning future battles-Intellectual Capital. We must globalize our Intellectual Capital – Jack Welch. Prieiga per internetą: http://sibm.edu/home/pdfs/research/sra/HR/SRA_intellec.
8. Grace T. R. Lin, Jerry Y. H. Tang. (2009). Appraising Intangible Assets from the Viewpoint of Value Drivers. *Journal of business ethics*, Vol. 88, No. 4, 679–689.
9. Gižienė, V., Simanavičienė, Ž. (2012). Žmogiškojo kapitalo vertinimo koncepcija. *Business systems and economics* No. 2 (1), 116–133.
10. Holmen, J. (2005). Intellectual Capital Reporting. *Management accounting quarterly* summer 2005, Vol.6, No. 4. Prieiga per internetą: www.imanet.org/pdf/3356.pdf.
11. Johanson U., Koga C., Almqvist R., Skoog M. (2009). Implementing intellectual assets-based management guidelines. *Journal of Intellectual Capital* Vol. 10 No. 4.
12. Flamholtz, E. (1985). *Human Resource Accounting and Effective Organizational Control: Theory and Practice*. Jossey Bass.
13. Fondo, C. B., Wright, D. B. (2004). Intellectual Capital. Prieiga per internetą: www.omas.ca.gov/Retention/brac/pdf/intell_cap.pdf.
14. Karalevičienė, J., Matuzevičiūtė, K. (2008). Organizacijos intelektinio kapitalo lygio tyrimas mūsų šalies pramonės įmonėse, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3(12), 133–140.
15. Luthy, D.H. (1998). Intellectual capital and its measurement. Paper presented at the Asian Pacific Interdisciplinary Research in Accounting (APIRA) Conference, Osaka, available at. Prieiga per internetą. www3.bus.osaka-cu.ac.jp/apira98/archives/htmls/25.htm.
16. Marr, B. (2004). Measuring and benchmarking intellectual capital. Prieiga per internetą: www.emeraldinsight.com/1463-5771.htm.
17. Mačerinskienė, I., Survilaitė, S. (2011). Intellectual capital as the main factor of company's value added. *Intelektinė ekonomika*, Vol. 5, No. 4(12), 560–574.
18. Milost, F. (2007). A dynamic monetary model for evaluating employees. *Journal of Intellectual Capital*. Vol. 8 No. 1.
19. Mackevičius, J., Jarmalaitė, J. (2011). Nematerialieji išteklių kaip apskaitos objektas: samprata pripažinimas ir klasifikavimas. *Verslo ir teisės aktualijos*, Nr. 6(2), 302–318.
20. Observatory of the European University. (2006). *Methodological Guide, Final Report of the Observatory of the European University, PRIME Project*. Prieiga per internetą: www.prime-noe.org.
21. Petty R., Guthrie, J. (2000). Intellectual capital literature overview: Measurement, reporting and management. *Journal of Intellectual Capital*, No. 1(2), 155–176.
22. Pasher E., Shachar, S. (2007). The intellectual capital of the state of Israel: 60 years of achievement. Prieiga per internetą: <http://www.moital.gov.il/ic>.
23. Passard C. Dean, DBA, CMA, FLMI, Kaitlin cKenna, Vyas Krishnan, PhD. (2012). Accounting for Human Capital: Is the Balance Sheet Missing Something? *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 3, No. 12, 61–64.
24. Raub, S. P. & Sthapit, B. (2001). Towards a Taxonomy of Approaches for Measuring Organizational Knowledge, *Research and Practice in Human Resource Mana-*

- gement, 9(1), 139–155. Prieiga per internetą: <<http://rphrm.curtin.edu.au/2001issue1/taxonomy.html>>.
25. Ramirez, Y. (2010). Intellectual capital models in Spanish public sector. *Journal of Intellectual Capital*. Vol. 11, No. 2.
  26. Rembe, A. (1999). Invest in Sweden: Report, Stockholm, Sweden: Halls Offset.
  27. Sveiby, K. E. (2002). Methods for measuring intangible assets. Prieiga per internetą: <<http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm>>.
  28. Surroca, J., Tribo, J. A., Waddock, S. (2006). Corporate responsibility and financial performance: the role of intangible resources. *Strategic Management Journal*. *Strat. Mgmt. J.*, 31, 463–490.
  29. Stewart, T. A. (1997). *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations*, Doubleday/Currency, New York.
  30. Sitar, A., S., Vasič, V. (2004). Measuring Intellectual Capital: Lessons Learned from a Practical Implementation. Prieiga per internetą: <www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/961-6486-71-3/337-351.pdf>.
  31. Tobin's q. (1950). Prieiga per internetą: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Tobin's-q>>.
  32. Shah, T., Khedkar, A. (2006). Measuring intangible assets – Indian experience. India Institute of Planning and Management (IIPM) Ahmedabad, p. 1–23.
  33. Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai (TFAS). (2007). Vilnius: Lietuvos Respublikos apskaitos institutas.
  34. Tarptautiniai atskaitomybės standartai (38-TAS). (2007). Vilnius: Lietuvos Respublikos apskaitos institutas.
  35. Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartas (2008). Vilnius: LR finansų ministerija.
  36. Vaškeliienė, L., Šelepen, J. (2008). Informacijos apie intelektinį kapitalą atskleidimas Lietuvos akcinėse bendrovėse. *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 13, p. 88–97.
  37. Vazquez, G. D., Polo, C. F. (2007). Qualitative approach of intellectual capital in a Spanish territory: special reference to the relation between degree of development and interest on intangibles. *Int. J. Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, Vol. 4, No. 4/5, 400–421.
  38. Wight, Ana-Maria (2009). Building Intangible Resources: The Stickiness of Reputation. *Corporate Reputation Review* Volume, No. 12(1), 21–32.
  39. Williams, M. (2000). Is a Company's Intellectual Capital Performance and Intellectual Capital Disclosure Practices Related? Evidence from Publicly listed Companies from the FTSE 100, in McMasters Intellectual Capital Conference, Hamilton, Ontario.
  40. Znakovaitė, A., Pabedinskaitė, A. (2010). Intelektinio kapitalo valdymas transporto sektoriuje. *Mokslas – Lietuvos ateitis: Verslas XXI amžiuje* 1(2), 126–133.

Rudytė, D., Bužinskienė, R.

Assessment Methods of Intangibles in Organization's Resources Accounting

Summary

Relevance of the research. Today, the traditional balance sheet accounted for only a few types of intangible assets in Lithuania and many other countries: goodwill, licences, copyrights, software, development and research. In practice, the profit (loss) statement of all investments in intangible resources are accounted for as expenses, so the next reporting period, these costs are not revealed in the financial statements. The investment in intangible assets accounting distorts intangibles reflection in the financial records and investors, and other market participants don't obtain the objective, fair condition showing the organization's resources and financial information. In many countries (Denmark, the United States, Canada, united Kingdom, Austria, Australia, India, Malaysia etc.), self-reporting of intellectual capital with financial reports as an additional source of information for investors related to the intangible sources of information disclosure is shown. This suggests that most investors are interested not only in corporate financial data, but also intangible resources efficiency and development, and evaluation of intangible resources is one of the most important topics in the current **scientific** environment.

The problem of the research. Information about the organization's intangibles and their **exercise** lack of capacity makes it possible to manipulate with the traditional financial accounting system. Investment in intangible assets

fixation with other recording company expenditure directly affects the financial performance of organisations: profits and taxes paid. Scientists (Shah, Khedkar, 2006; Grace, Tang, 2009; Wight, 2009; Macerinskiene, Survilaite, 2011; Stankeviciene, Liucvaitiene, 2012 etc.) identify different objects of study, each exploring an intellectual capital and other individual intellectual capitals as well as the structure of its elements, such as: human capital, brands but the essence remains the same, intangibles estimation problem. Scientists **eager to** measure intangibles use different methods and obtain different results. Therefore, **aiming** to accurately measure the intangible resources the question is often raised: **which method to choose?**

The intangibles assessment methods are the objective of the research.

The purpose of the paper is to organise, analyse and group the intangibles assessment methods and to make their classification.

Tasks of the research:

1. To systematise, group and summarise assessment methods of intangibles.
2. To make classification of assessment methods.

Assessment of intangibles is widely considered because of the biggest focus on the formation of definitions, classification, evaluation methods for analysis in Lithuania and

other countries. Practical assessment of intangibles and the disclosure volume element remains little studied, because the intangible value depends on the specificity of the organization's activities, the establishment of the needs and opportunities. In such a situation, it is difficult to create a unique assessment model that will suit any business environment, and for any purpose. Before assessing the intangible, the value appropriate to the purpose for which the results will be used will be estimated and then the method of evaluation, assessment scales or unit will be chosen. Although some authors identify research subjects as intellectual capital, second, intangibles, third, intangible assets, the focus remains on intangibles measurability, assessment and recording of the balance sheet. The common aim is to reveal intangibles, determine their value and application of accounting rules regulation to recognise and account for the resources to intangible assets. Particularly apparent measures of human capital theory are referred to. Empirical studies measure different elements of intangible their change and intellectual capital in different industries sectors. In various countries, studies show very different results. Consequently, the use of different assessment methods and different treatment of

the findings are difficult to measure, and intangibles and the level of financial disclosure records remains low and fairly poor.

Conclusions. There are four categories of assessment methods: Scorecard methods, Direct Intellectual Capital methods, Market Capitalisation methods and Return on Assets methods. Most of the methods are created by Scorecard methods. The study did not reveal a unified approach on intangibles assessment, their growth and leading chaotic intangibles, the development of evaluation methodology and the nature of the inconsistency. Practical evaluation of intangibles and the information of the disclosure aspect of the left is little studied because the value of intangibles is dependent on specific activities, the establishment of the needs and opportunities which makes it difficult to create a unique assessment model to fit any situation and for any purpose. For different assessment methods use and different treatment of the findings, it is difficult to measure intangibles and the level of financial disclosure records remains low and poor quite.

Keywords: intangibles, assessment methods of intangibles, categories of assessment methods, intangibles accounting.